

ДО ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ КОЛЕКЦІЇ ГАЛАГАНІВ

У статті розглядається колекція мистецьких творів Галаганів із Сокиринського маєтку на Полтавщині. Аналізується історія формування, склад, сучасний стан частини, що зберігається у Чернігівському обласному художньому музеї, історико-культурна та художня цінність.

Ключові слова: мистецька колекція, Галагани, Чернігівський художній музей, мистецький твір.

Представники роду Галаганів уже не перше сторіччя привертають увагу широкого кола дослідників української історії та культури. Відомості про їх родовід, державну, громадську, благодійну, меценатську діяльність достатньо широко висвітлені на сторінках енциклопедичних видань та наукових публікацій. Об'єктом наших зацікавлень є менш досліджена тема, а саме: мистецька колекція Галаганів, яка формувалась у I пол. XVIII – XIX ст.ст. і зберігалась у родовому маєтку Сокиринці Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині Срібнянського району Чернігівської області).

Мета статті – на підставі друкованих та архівних джерел висвітлити результати реконструкції збірки в рамках її збереженої частини у Чернігівському обласному художньому музеї. Систематизувати дані щодо кількісного та якісного складу, сучасного стану, історико-культурної та мистецької цінності.

Історіографічний аналіз теми засвідчує, що перші кроки в цьому напрямі було зроблено наприкінці XIX ст. Про окремі мистецькі твори писали В. Маценко,¹ О.М. Лазаревський.² Загальне уявлення про колекцію дає нарис Г.К.Лукомського в журналі «Столиця и усадьба»,³ в якому старожитності розглядаються як складова частина «культурного гнізда» Галаганів у Сокиринцях. Низку повідомлень про твори віднаходимо також у епістолярній спадщині живописців О.А. Іванова, І.С. Шаповаленка, письменника І.С. Аксакова, щоденниках Л.М. Жемчужникова, А.М. Мокрицького, з якими Галагани мали дружні зв'язки.

У радянський період колекція спеціально не досліджувалась через замовчування та упередженості того часу щодо внеску меценатів у розвиток української культури XIX ст. Серед перших у 1920-і рр. увагу до неї привертають розвідки М. Семенчика,⁴ А.І. Степовича⁵ (фіксація умов збереження збірки після її націоналізації, перші втрати окремих предметів), матеріали двох випусків «Бюлетеня Прилуцького округового музею»⁶ (повідомлення про мистецькі твори, що входили до складу зібрання).

У післявоєнні роки до мистецької спадщини Галаганів звертаються українські мистецтвознавці П.О. Білецький,⁷ В.В. Рубан⁸ (дослідження українського портрета XVIII-XIX ст.ст.), Л.І. Попова⁹ (висвітлення діяльності російської колонії художників-академістів у Римі в I пол. XIX ст.), В.В. Яцюк¹⁰ (аналіз живописних творів за мотивами Т.Г.Шевченка). Протягом 1990-2000-х рр. їх доповнюють дослідження окремих експонатів, виконані науковцями Чернігівського художнього музею В.М.Величко,¹¹ С.Ф. Гавриловою,¹² В.С. Гончаренко,¹³ автором цієї публікації.¹⁴ До узагальненої характеристики Сокиринського зібрання часто звертався

© Курач Світлана Михайлівна – головний зберігач фондів Чернігівського обласного художнього музею.

у своїх розвідках гол. зберігач фондів Прилуцького історичного музею Г.Ф. Гайдай,¹⁵ оскільки твори були складовою цього музею. У I пол. 1990-х рр. нами було зроблено перші спроби реконструкції збірки. На підставі аналізу опрацьованих архівних матеріалів та публікацій було складено перші довідки про колекцію у цілому, вдалось окреслити її склад станом на поч. XX ст.¹⁶

Основу джерельної бази дослідження збірки становлять документи різного походження архівосховищ Києва та Чернігова, частина з яких виявлена нами. Інформацію про предмети зібрання містять фонди Галаганів, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві в Києві та Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського НАН України, зокрема майнові документи, родинне листування. Важливе значення мають джерела Чернігівського обласного державного архіву – фондів, пов'язаних з культурним життям Прилуччини, діяльністю Сокиринського та Прилуцького музеїв у 1920-і рр.

Ще одним важливим джерелом інформації про мистецькі твори є післявоєнні книги обліку експонатів Прилуцького краєзнавчого музею (частина з них зберігається у відділі фондів Чернігівського історичного музею ім. В.В.Тарновського). І хоч колекція Галаганів, як джерело надходження, вказана не у всіх випадках, при порівнянні описів, записів у інвентарних картках кількох музеїв, де вони були обліковані, вдається ідентифікувати ряд предметів. Значну допомогу у визначенні робіт дають також фотознімки інтер'єрів Сокиринського палацу поч. XX ст., розміщені у статті Г.К. Лукомського, та окрема добірка світлин Сокиринського маєтку роботи П. Брока (1901 р.), подарована у 2005 р. Чернігівському художньому музею однією із спадкоємиць роду Ламздорф-Галаганів Єлизаветою Блейк (мешкає у США). Зіставлення картин і гравюр, що видніють на цих знімках, з творами музею дозволяє виявити більше сорока таких, що збігаються.

За типологічними ознаками зібрання слід віднести до змішаного типу, оскільки його специфіку визначали мистецькі смаки збирачів не одного покоління. Військова та цивільна кар'єра представників роду Галаганів, що походили з козацької старшини, їхня освіченість, культурно-громадська діяльність сприяли вихованню шанобливого ставлення до власної історії та культури, мистецьких цінностей в родині. Шлюбні відносини з представниками заможного українського та російського дворянства підвищували майнове становище, сприяли просуванню Галаганів до верхівки російського суспільства. Тож власники мали можливість примножувати колекцію за рахунок численних придбань, успадкувань майна, подорожей за кордон. Зразки українських та європейських старожитностей: живописні твори українських, російських та європейських шкіл XVII–XIX ст., іконопис, скульптура, малюнки та естампи, декоративно-ужиткові речі XVIII–XIX ст. (старовинні меблі, годинники, російська та європейська порцеляна, кришталевий та срібний посуд, предмети українського народного побуту), добірка старовинної зброї та військових обладунків, нумізматики та фалеристика XVIII–XIX ст., археологічні знахідки були її складовими частинами.

Незважаючи на значний склад зібрання (тільки творів живопису було майже двісті), його власників не можна вважати колекціонерами у прямому розумінні цього слова. Більшість предметів було придбано не спеціально, у результаті купівлі з аукціонів або інших приватних зібрань, а при нагоді.

Тож у деяких випадках мистецькі твори були далеко не унікальними.

На сьогодні відсутнє уявлення про повний склад збірки та детальна її мистецтвознавча оцінка через те, що Галагани не займалися будівництвом для неї окремого музею, доступного для ознайомлення, з докладним каталогом. Натомість численні предмети використовувалися власниками як зразки престижного споживання – для прикрасення інтер'єрів Сокиринського палацу. Вони ніколи не видавались для тимчасового експонування за межі палацу, хоч деякі з них у кінці XIX ст. були об'єктами копіювання для колекції українських старожитностей В.В.Тарновського.

Незважаючи на еміграцію Ламздорф-Галаганів у 1920 році за кордон, зібрання

на час встановлення в Україні радянської влади залишилось у Сокиринцях. Завдячуючи шанобливому ставленню селян до колишніх господарів, палац не був розграбований. З мінімальними втратами історико-художні цінності були збережені і невдовзі доповнені аналогічними предметами з інших Галаганівських маєтностей. У жовтні 1919 р. за ініціативи завідувача Прилуцького повітового комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини Івана Назаровича Капустянського та представників деяких місцевих установ у палаці було створено історико-художній музей-садибу Ламздорф-Галаганів (інша назва – музей «Поміщицька садиба ХІХ ст.»). Дозвіл на його започаткування було отримано 1 листопада 1919 р.,¹⁷ тож цей заклад можна вважати першим серед музеїв Прилуччини 1920-х рр. Подальше його існування підпадало під наказ повітового комітету охорони пам'яток історії та старовини від 9 грудня 1919 р., що зобов'язував волосні комітети взяти на облік по селах подібні будинки з усім, що в них є, і вжити заходів до надійної їх охорони.¹⁸ Підпорядковувався він Прилуцькому відділу народної освіти, до прийому перших відвідувачів охоронявся місцевою владою за участі Сокиринської «Просвіти».

Музей займав 8 кімнат палацу, з квітня 1920 р. цю площу було зменшено наполовину в зв'язку з підселенням до будівлі інших структур (спочатку військової установи, пізніше – агрошколи). Першим його завідувачем призначили Павла Дмитровича Горбенка,¹⁹ у 1922–1924 рр. на цій посаді працювала Антоніна Никанорівна Овсієвська. З березня 1924 р. заклад приймає Марія Леонідівна Овсієвська, а від листопада 1925 р. і до часу переміщення колекції до Прилуцького округового музею – Марія Миколаївна Кучміна. Завідувач увесь цей час був єдиним його науковим співробітником. В обов'язки керівника входило вживати заходи до належної охорони музею, його інвентаризації та поповнення з округи. Одночасно доводилося піклуватися про охоронні заходи до пам'яток архітектури та природи в Сокиринському парку.

Усі наявні предмети музейного зібрання було розподілено на відділи: історичний (в якому нараховувалось 138 експонатів), археологічний (9 експонатів), художній (462 експонати). До дня відкриття 10 лютого 1920 р. було зроблено перші описи його експонатів, над якими працювали І.Н. Капустянський, О.Ю. Ворона, А.Н. Овсієвська, О. Матвієвська. У 1922 р. планувалося завести інвентарні книги та інвентарні картки для обліку експонатів. Наступного року розпочато наукову роботу: завідувачем розроблено довідку «Рід Галаганів». Попри недоліки, адже автор її – А.Н. Овсієвська не була професійним істориком, цей документ має своє особливе значення: фактологічний матеріал для нього добирався з родинного архіву Галаганів, що на той час був у нерозібраному стані в музеї. Тому Антоніну Никанорівну можна однозначно зарахувати до перших дослідників цього великого документального надбання.

На Прилуччині у той час потроху розгорталась екскурсійна діяльність, Сокиринський музей був уключений до одного з її маршрутів. Як результат, протягом кожного року сюди приїздило 3–4 тисячі відвідувачів, у тому числі 20–30 екскурсійних груп.

У грудні 1926 р. у зв'язку з розміщенням у палаці сільськогосподарського технікуму Прилуцька окружна інспектура прийняла рішення про перевезення історико-художніх цінностей з Сокиринців до Прилуцького округового музею²⁰, який очолював на той час відомий вчений і краєзнавець В.І.Маслов. Доставлені у січні 1927 р., вони були включені до його експозиції, що була відкрита 27 березня того ж року.

Нове випробування для Галаганівської збірки настало під час Великої Вітчизняної війни. На той час усі колекції Прилуцького краєзнавчого музею містилися у Стрітенській церкві, яку наприкінці 1941 р. окупаційна влада передала віруючим. Звільняти приміщення та перевозити мистецькі цінності випало на долю місцевого вчителя Сергія Васильовича Кочука, який погодився у ті нелегкі роки стати зберігачем музею і не за своєю волею співпрацювати з новим режимом.

Спочатку він з помічницею Олександрою Петрівною Каменецькою перевіз експонати до приміщення колишнього дитячого будинку (по вул. Переяславській). Та невдовзі і воно знадобилось окупантам. Тож музейне майно у надзвичайно важких умовах довелося переносити ще раз до будинку Табачникова, робити там схованки для найцінніших експонатів. Задля запобігання випадкам мародерства з боку військових, що мали місце, Сергій Васильович домігся, щоб на вхідних дверях була вивішена засторога про те, що музей перебуває під охороною рейху. Та це не вберегло експонати від рук невідомих грабіжників напередодні визволення Прилук у вересні 1943 р. Було вкрадено кілька живописних і скульптурних творів, які пізніше частково повернуто.²¹

У грудні 1952 р. Прилуцький музей було обстежено працівниками Чернігівського історичного музею. Вони визнали умови зберігання мистецьких творів неналежними: багато предметів було пошкоджено, потребувало термінової реставрації. Директор О.І. Марфін запропонував передати їх іншим музеям, які б могли організувати реставрацію та подальше зберігання. Після відповідних погоджень питання з Комітетом у справах культурно-просвітницьких установ УРСР значна частина Галаганівської збірки, а також довоєнних мистецьких надбань Прилуцького музею загальною кількістю 1392 одиниці зберігання була перевезена у 1953 р. до Чернігівського історичного музею.²² Саме у цей час починається наукове дослідження цих експонатів, у ньому беруть участь відомі мистецтвознавці Києва та Москви. Зокрема, в одному з портретів було правильно встановлено зображену особу, яку раніше вважали за чернігівського полковника Павла Полуботка. Нею виявився київський полковник Юхим Федорович Дараган (атрибуція П.О. Білецького). Спроба віднайти автора портрета Василя Дарагана привела московських дослідників Е. Ацаркіну та Т.В. Ільїну до припущення про І.Я. Вишнякова (пізніше виявилось хибним). Завдячуючи ініціативі гол. зберігача фондів музею Василя Івановича Мурашка, протягом 1950-х рр. удалось організувати реставрацію значної кількості живописних робіт як у державній науково-дослідній реставраційній майстерні (Київ), так і на місці, в музеї. Відкриття у 1965 р. експозиції художнього відділу подарувало їм друге життя у пристойних умовах.

У 1983 р. на базі художнього відділу історичного музею створюється обласний художній музей. Основою його фондів стало майже все зібрання колишнього художнього відділу, а саме 2631 од. зб. основного фонду та 953 од. зб. науково-допоміжного.²³ Були у його складі і предмети Галаганівської колекції.

Нині у художньому музеї зберігається трохи більше ста творів образотворчого мистецтва, які походять із Сокиринського палацу. Обов'язково присутніми в ній, як у більшості подібних збірок, є портрети представників майже всіх поколінь Галаганів, їх наступників Ламздорфів та найближчих родичів – Дараганів, Гудовичів, Кочубеїв. Роботи мають різне датування, стилістичні особливості. У деяких відображені стародавні традиції місцевих художників. Певна частина виконана іноземними митцями як за кордоном (Ф.Я. Беккер), так і в Україні (Г. Гольпейн). Не залишилися поза увагою українські та російські академісти XIX ст. (М. Потапов, В.М. Соколов, Ф.Ф. Бухгольц).

Аналіз архівних джерел та публікацій привів до атрибуцій портретів роботи С. та Ф. Землюкових (визначено В.В. Рубан), Г.Г. Хойзера (визначено Т.В. Слобожаніною), В.О. Серебрякова (визначено С.Ф. Гавриловою), О.Ю. Рокачевського (визначено В.М. Величком). Родинний портрет продовжується у творах графіки і скульптури. Зокрема, збереглися акварельні зображення Павла та Петра Григоровичів Галаганів, подружжя М.П. та П.Є. Комаровських невідомих авторів, Марії Павлівни Галаган (у заміжжі Комаровської) роботи І.О. Нечаєва 1830-х рр., скульптурний бюст Павла (Павлуся) Григоровича Галагана роботи А. Фолетті 1871 р. Кілька творів колекції представляють відомих в Україні історичних осіб: гетьманів Б. Хмельницького, І. Мазепу, І. Скоропадського, П. Полуботка (усі виконані кріпаком Галаганів С. Землюковим), церковних діячів: Мельхиседека (М.К. Значко-Яворського), Д. Ростовського, П. Могили невідомих авторів XIX ст. Оскільки

іконографія цих осіб у мистецтві розроблена ще недостатньо, вважаємо, що ця спадщина має не тільки мистецьку, але й історичну цінність.

Серед творів живопису інших жанрів у збірці присутні романтично забарвлені пейзажі Сокиринської садиби, сцени селянського побуту, зразки народної картини, тобто сюжети, в яких присутня українська тематика. Пояснити це допомагає цікаве спостереження, яке зробив свого часу Л.М. Жемчужников під час відкриття Г.П. Галаганом т.зв. «будинку для гостей» у Лебединцях: «...Григорій Павлович Галаган спробував, і дуже вдало, воскресити минуле: кожною дрібничкою ... він хотів нагадати нам життя дідів і прадідів».²⁴ Шануванням національного напрямку в мистецтві пояснюється підтримка Галаганом контактів з українськими і російськими художниками. О.Я. Волосков, Л.М. Жемчужников, Л.Ф. Лагоріо, К.А. Трутовський у різний час гостювали в Сокиринцях, знаходили тут належні умови для своєї творчої діяльності. Твори вітчизняних живописців, наприклад, «Буря на морі» І.К. Айвазовського (спільна атрибуція С.Ф. Гаврилової та автора публікації), «Італійка» І.С. Шаповаленка купувались для колекції навіть за кордоном.

У зібранні присутній також живопис європейських шкіл – пейзажі, натюрморти, біблейські сцени в оригіналах та копіях. Примножуючи його, власники орієнтувались, головним чином, на зразки академічного рівня. Із кращих можна назвати «Алегорію з негром» Д. Бейлі (?), «Маленького генія» Г.Схалкена (?) XVII ст. (обидва твори атрибутовано Т.В. Деркач), два портрети літніх чоловіків, виконані П. Бранделом у кін. XVII – поч. XVIII ст.ст. (атрибуція Т.В. Слобожаніної), «Коронування Есфірі» М. Ск'явоне (XVIII ст.), «Неаполітанську затоку» Й. Рауха (1843 р.), копії картин біблейської тематики роботи А. Фаріні (1840-1860-і рр.) та інших невідомих виконавців.

Колекція графічних робіт включає добірку італійських та французьких репродукційних естампів кінця XVIII – поч. XIX ст.ст. з Рафаєлевських фресок у Ватикані, інших видатних творів європейського мистецтва. Її доповнюють портретні літографії відомих історичних і культурних осіб Росії та Європи кін. XVIII – XIX ст.ст., краєвиди російських міст. З авторів можна навести М.І. Уткіна (1780–1868), К.П. Бегрова (1799–1875), О.А. Осипова (1770–1850). Певне зацікавлення викликає саморобний альбом із гравійованими краєвидами міст Європи, де побували Галагани у 1840-і рр. (альбом дуже пошкоджений). Меморіальне значення мають поодинокі малюнки I пол. XIX ст. самих господарів Сокиринців – Григорія Павловича Галагана та його сина Павла (Павлуся).

Кількісно невелику збірку скульптури можна в цілому охарактеризувати як інтер'єрні роботи різних жанрів і матеріалів, виконані переважно у XIX ст. професійними майстрами Німеччини, Італії, Росії. Представлено міфологічні сюжети (парні мармурові «Викрадення Прозерпіни» Е.М. Фальконе II пол. XVIII ст., бронзові «Юнак, що бореться з орлом» Я. Фершнайдера та «Німфа джерела» невідомого майстра XIX ст.), портрет (гіпсовий бюст Петра I, виконаний у Миргородській художньо-промисловій школі ім. М.В. Гоголя в 1910 р., неатрибутовані поки кабінетні роботи: бронзовий бюст чоловіка та чавунний бюст жінки II пол. XIX ст.), жанр («Хлопчик, що молиться» Л. Пампалоні I пол. XIX ст. (атрибуція Т.В. Слобожаніної), анімалістика («Кляча» П.К. Клодта XIX ст. (атрибуція С. Гаврилової), композиція з чавуну «Олені» XIX ст.).

Наведені нами мистецькі твори відображають далеко не повний склад збереженої колекції Галаганів, адже робота з її історичної реконструкції ще не завершена. В більшості архівних джерел та описах колекції I пол. XX ст. інформація про предмети є неповною: здебільшого без визначення автора (чи майстра), точного датування, техніки й матеріалу. Без цих «дрібниць» неможливо визначити особливості творів, довести їх належність до Галаганівського зібрання.

За час існування у XX ст. збірка пережила кілька втрат та вилучень. Уперше у незначних розмірах вона постраждала напередодні націоналізації у 1919 р. Після того, як стала складовою частиною Прилудського краєзнавчого музею, у квітні 1927 р. до театрального музею при ВУАН було вилучено один з двох його вер-

тепів.²⁵ Через рік музею отримав новий наказ Наркомату освіти України віддати всі матеріали, пов'язані з ім'ям Кобзаря, до музею при Шевченковім інституті у Харкові.²⁶ Відтак колекція позбулася живописних творів «Проводи рекрутів» І.Сокколова та «Млин» Шевченка²⁷. Часткове зменшення відбулось і під час Великої Вітчизняної війни.

У 1954 р., відколи Галаганівське зібрання перевезли до Чернігівського історичного музею, два полотна – «Кобзар на шляху» Л.М.Жемчужникова та «Околиці Рима» В.І.Штернберга – за рішенням державних органів культури було передано до Київського музею образотворчого мистецтва (нині Національний художній музей України). Не минули втрати і Чернігівський художній музей. Під час крадіжки 1997 р. здобиччю злочинців стали роботи Г.Гольпейна, Й.Рауха, Л.Лагоріо, Д.Бейлі, невідомого художника кола Сассоферато. Незважаючи на це, Галаганівська збірка продовжує займати важливе місце у презентації досягнень вітчизняного та європейського мистецтва у музейних умовах, одночасно розкриває деякі аспекти приватного колекціонування Чернігівського регіону минулих століть.

Пропоноване дослідження не заперечує можливості подальшої, повнішої реконструкції колекції та продовження атрибуційної роботи. Додаткову інформацію можуть дати нові джерела, пошуки яких тривають.

1. Маценко В. Прилуцкіна. Историческое и статистическое описание территории Прилуцкого г. Полтавской губ.-Ч.1-2. Ромны,1888.
- 2.Лазаревский А. Старинные малорусские портреты// Киевская старина.-1882.-№5; Лазаревский А. Материалы для биографии Г.П.Галагана// Киевская старина.-1898.- №7-9.
3. Лукомский Г. Сокиренцы// Столица и усадьба.-1914.- № 24.- С.4-14.
4. Семенчик М.Свідки минулого// Хроніка 2000.- Вип.41- 42.-К., 2001.- С.381-385.
5. Степович А.І. На Галаганівщині літом 1927 р.// Україна.-1929. - Кн.1-2.
6. Бюлетень Прилуцького окружного музею. - Прилуки,1928. №1.; Прилуки, 1929.№2.
7. Білецький П.Український портретний живопис XVII- XVIII ст.ст. Проблеми становлення і розвитку.- К., 1969.-319 с.; Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII- XVIII ст.-К., 1981.-159 с.; Белецький П. Украинская портретная живопись XVII- XVIII вв.- Л.,1981.-256 с.
8. Рубан В.В. Український портретний живопис першої половини XIX ст.- К.,1984.-371 с.; Рубан В.В. Забытые имена. Рассказы об украинских художниках XIX - н. XX вв.- К.,1990.- 285 с.
9. Попова Л.И. Русская колония в Риме в письмах И.Шаповаленко// Панорама искусств.- Вып.9. М., 1986.- С.99-115.
10. Яцок В. «Се діло треба розжувати»// Яцок В. Живопис- моя професія: Шевченкознавчі етюди.- К., 1989.- С.48-57.
11. Величко В.М.Опанас Рокачевський і родина Галаганів// До історії формування зібрання Чернігівського обласного художнього музею. Збірник наукових матеріалів.- Чернігів, 2003.- С.59- 63.
12. Гаврилова С.Ф. Дворец Разумовского в Батурине// Північне Лівобережжя та його культура XVIII- поч. XIX ст. Тези доповідей та повідомлень наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження історика мистецтва Ф.Л. Ернста (1891-1949). Суми, 1991.- С.21-24; Гаврилова С. Художник і меценат// Родовід.-1995.- Число 12.- С.49-54; Гаврилова С. Народна картина в колекції Чернігівського художнього музею// Родовід.-1997.- Число 16.- С.36-42.
13. Гончаренко В.С. Кілька сторінок із життя О.Я. Волоскова// Сіверянський літопис.- 1995.- №5.- С.64-67.
14. Курач С.М. Два портрети представників роду Туптал у збірці Чернігівського художнього музею// Памятки християнської культури Чернігівщини. Матеріали наукової конференції. [Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»].- Чернігів, 2002.- С.48-51.
15. Гайдай Г. Прилуцький краєзнавчий музей. 1919-1994. Буклет.- Прилуки,1994.- 6 с.; Гайдай Г. Музей у Прилуках// Українська культура.- 2004.- №5- С.12-13; Гайдай Г. Прилуцький краєзнавчий музей// Чернігівщина краєзнавча: Календар 2005. Чернігівське земляцтво/ Авт.-упор. І.М.Корбач, В.Є.Устименко.-К., 2004.- С.436, 438, 440.
16. Курач С.М. Коллекция произведений искусства помещиков Галаганов. Научная справка (машинопись).-Чернигов, 1990.- Науковий архів Чернігівського обласного художнього музею (далі- НА ЧОХМ) - оп.1- спр.200; Курач С.М. Дополнение к научной справке «Коллекция произведений искусства помещиков Галаганов» (машинопись).-Чернигов, 1991.-Там само, оп. 1, спр.360; Курач С.М. Колекція творів мистецтва Галаганів// Сіверянський літопис.-1995.- №5.- С.60-63.
17. Чернігівський обласний державний архів (далі ЧОДА)- ФР.5492- Оп.1.- Спр.1420.- Арк. 10.

18. ЧОДА- ФР.5399.- Оп.1.- Спр.2.- Арк.13.
19. ЧОДА-ФР.5399.- Оп.1.- Спр.9.- Арк.24.
20. ЧОДА-ФР.5492.- Оп.1.- Спр.1511.- Арк.185.
21. Гайдай Г. Наші розповіді// Скарбниця.-1994.- №12.- С.4-5.
22. ЧОДА-ФР.2124.- Оп.1.- Спр.121.- Арк.13.
23. НА ЧОХМ- Оп.1.- Спр.3.- Арк.4.
24. Жемчужников Л.М. Мои воспоминания из прошлого/ Вст. ст. и прим. А.Г. Верещагиной.- Л.,1971.-С.170.
25. ЧОДА-ФР.5492.- Оп.1.- Спр.1567.- Арк.64.
26. ЧОДА-ФР.5492.- Оп.1.- Спр.1597.- Арк.57.
27. Пізніше автором цієї роботи було визнано М.С. Башилова.- Т.Шевченко. Повне зібрання творів в 10-ти тт.- Т.10. Живопис, графіка.1857-1861.-К.,1963.-С.130.

В статье рассматривается коллекция произведений искусства Галаганов из Сокиринской усадьбы Галаганов на Полтавщине. Анализируется история формирования, состав, современное состояние части коллекции, которая хранится в Черниговском областном историческом музее, историко-культурная и художественная ее ценность.

Ключевые слова: коллекция произведений искусства, Галаганы, Черниговский художественный музей, произведение искусства.

Some aspects of private collection of the Galagans from Sokyryntsi village at Poltava province are considered in the article. Its forming, structure, modern condition of some half in Chernihiv region art museum, cultural and art value are analyzed.

Key words: art collection, the Galagans, Chernihiv art museum, art work.

